

Tilstede: Oluf Skarpnes, Bjarte Bruland, Torfinn Vollan,

Inders +

→ Rolf Svinndal. Svinndal var ledsaget av herrene
R. ~~Bruland~~ og Ø. ~~Svinning~~

Skarpnes ønsket velkommen og orienterte om formålet med møtet. Han orienterte om at det ville bli skrevet et referat fra møtet som ville bli forelagt Svinndal. Hans eventuelle endringer ville bli innarbeidet i referatet før det anses godkjent, og det blir da lagt til grunn for utvalgets arbeid. Skarpnes fremhevet at Svinndals forklaring gis på frivillig grunnlag, og at han selv avgjør om hans forklaring skal anonymiseres.

R. fremhevet at han og Ø. deltok på bakgrunn av at de har drøftet saken med Svinndal gjennom mange år, og at de samtidig ønsket å være en moralsk støtte for Svinndal.

Svinndal fortalte om sin kontakt med journalist Bjørn Westlie i Dagens Næringsliv, som i likhet med flere andre hadde hatt vanskeligheter med å få dokumenter i Riksarkivet.

Skarpnes sa at han først og fremst arbeider med den rettslige siden av saken, og at utvalget vil leie Bruland og andre til å arbeide med registrering og kartlegging i Riksarkivet.

Skarpnes oppfordret Svinndal til å fortelle litt om seg selv.

Svinndal startet med å si at han står fullstendig fjernt fra all antisemittisme. Han utdypet dette med å fortelle om sin barndom. Hans bestevenn i skoledagene var en jødegutt, Max

Ivar Gittelsen, og de lekte mye sammen. Dette var samtidig
Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

hans første møte med en jødisk familie. Hans familie hadde også et nært vennskap til en jødisk familie med navnet Hirschfeldt. Han hadde eller ofte kontakt med jøder i forbindelse med sitt arbeid i farens forretning. Det var vanlig at de spiste sammen med jødiske selgere etter utpakningen. Svinndal fortalte at hans far ble beskyldt for antisemittisme, men faren ville alltid ha seg frabedt dette. Svinndal jobbet hos sin far fra 1923 og frem til krigen. Han har sin utdanning fra handelsgymnaset. Han jobbet også et år på Freia Chokoladefabrikk. Da krigen brøt ut, jobbet han som disponent hos sin far.

Skarpnes spurte om Svinndal var med i kampene mot tyskerne i aprildagene i 1940.

Svinndal fortalte at han bodde i samme hus som Bernt Anker. De kjørte 10. april til Gardermoen, da de skulle møte der ved mobilisering. Da de kom frem, viste det seg at alle de andre var dratt nordover. På turen derfra traff de imidlertid en mann som Bernt Anker kjente, og han fortalte at deres avdeling var blitt beskutt og avvåpnet av en tysk avdeling. Avdelingen hadde fått beskjed om å kaste geværene og løpe vekk. Anker og Svinndal returnerte deretter til Oslo, og Svinndal tok dagen etter Kolsåsbanen til et et sted i Lommedalen, der han ville finne en vei ut av byen for å nå de norske styrker. Dagen etter var han tilbake i Oslo og oppfordret en rekke mennesker til å dra opp til samme sted for å melde seg til kampene mot tyskerne. Bare to personer møtte i

tillegg til ham selv. De tre dro da nordover til Jevnaker. Da de kom dit, pågikk det kamper i Haugsbygda og Vangskleivene. De kom omsider frem til den norske staben. Denne var da i full oppløsning. De fikk imidlertid være med den til Brandbu og fikk der utlevert gevær og uniform. De var da fem mann som under kommando av sersjant/fenrik Arne Blystad fikk i oppdrag å være fangevoktere for en tysk og fire norske offiserer (mistenkt for desertering). De ble deretter flyttet til Rogne skole, der de fikk i oppdrag å vokte 50-60 tyske fanger. Det kom deretter ordre om evakuering av skolen. De var da fem mann forsdelt på ca. 60 fanger. De skulle da gå avsted i minus 12 grader. De fikk avlevert fangene på en skole i Vestre Slidre. Etter kapitulasjonen ble de sammen med ca. 3.000 andre norske soldater ført som fanger til Hvalsmoen, der de ble dimittert. Han reiste deretter til et gårdsbruk som de eide på Vasser og ble der under våronnen i ca. 14 dager. Han reiste deretter tilbake til Oslo, der han begynte i butikken.

Skarpnes: Hvorfor ble du medlem av NS?

Svinndal forteller at han meldte seg inn i NS i 1941. Når det gjelder årsaken til dette, viser han til en redegjørelse om dette som han skrev til sin forsvarer i 1945. Av dokumentene fremgår bl.a.:

"Det vil føre for langt å komme inn på de forskjellige årsaker som førte til at jeg meldte meg inn i NS 15/3 41. Hovedsaken for meg var at mitt fedreland var blitt hårtatt og besatt. Jeg hadde selv gjort hvad jeg mente var min plikt i tiden etter 9de april 1940, men

jeg var dypt skuffet over å se hvilken holdning størstepartten av landets stridsdyktige menn hadde inntatt. Hver mann som ikke var på plass, hver kanon som manglet, hvert instinkt som sviktet, hadde bidratt til tingenes sørgelige tilstand. Jeg mente at vi så langt som overhodet mulig innenfor den ramme som var gitt, måtte beholde og gjenerobre sivilforvaltningen i vårt land, gjøre tyskerne overflødige og bli kvitt dem. Jeg har alltid hevdet at forutsetningen for min tilslutning til N.S., var at Norge skulle få sin fulle frihet og selvstendighet igjen, hvilket for meg var av avgjørende betydning."

Skarpnes: Quisling-styret vedtok 26.10.42 lov om inndragning av formue som tilhører jøder, men det fremgår av dokumenter jeg har sett, at det allerede i november 1941 ble foretatt beslag av eiendeler tilhørende jøder i Trondheim. Hva var årsaken til dette, og hvilken hjemmel mente man å ha da?

Svinndal: Jeg kan ikke svare på dette siden

Likvidasjonsstyret for inndratte jødiske formuer ikke hadde noen kontakt med Forvaltningskontoret i Trondheim og Landgraff. Jeg mener derimot at det som skjedde i Trondheim, var den direkte årsaken til at loven ble gitt og Likvidasjonsstyret opprettet. Man ville ikke at det som hadde hendt i Trondheim, skulle gjenta seg.

Skarpnes: Loven kom 26. oktober på tross av at det ble foretatt beslag allerede i 1941. Med hvilken hjemmel ble disse beslag gjort?

Svinndal: Realiteten var at Forvaltningskontoret handlet uten norsk hjemmel. Jeg fikk først i november 1942, gjennom et brev til Norsk Kjøbmansforening fra Trondheim Handelsstands Forening, nærmere kjennskap til Forvaltningskontoret, Reidar Landgraff og forholdene i Trondheim.

Skarpnes: Mener du at formålet med loven var å få beslagene inn under norsk kontroll?

Svinndal: Ja.

Bruland: Forvaltningskontoret startet våren 1941. Lederen var Reidar Landgraff, som var ansatt av Flesch. Flesch hadde fra tidligere erfaring fra Treuhandgesellschaft, Berlin. Flesch sitt apparat kostet mange penger. Han var en mektig mann som hadde tidligere erfaringer med inndragning av jøders eiendom. ?

Svinndal: Forholdene i Trondheim lå i tid nesten et år forut for oppnevningen av Likvidasjonsstyret. Likvidasjonsstyret ønsket å få navnet "Forvaltningskontoret", men dette ble avvist da navnet allerede var i bruk i Trondheim. Jeg vil understreke at Likvidasjonsstyret hadde ingen ting med Trondheim å gjøre.

R.: Trondheim var spesiell. Partiet der gjorde ikke sin plikt med hensyn til å avbalansere tyskerne, ihvertfall ikke fullt ut. Fylkesføreren ville oftest støtte tyskerne fordi han mente at Norges fremtid avhang av tysk seier.

Bruland: Vet du noe om hvordan loven ble til?

Svinndal: Det finnes mange versjoner om hvordan dette skjedde.

Ø.: Jeg har nettopp snakket med Ragnvald Lassen (f.1911), som var ekspedisjonssjef i Innenriksdepartementet på dette tidspunkt. Rediess hadde gjennom Wagner sendt en norsk oversettelse av Nürnberglovene. Dette førte bl.a. til lov om meldeplikt for jøder.

Bruland: En versjon går ut på at det var Quisling og Riisnæs som utarbeidet loven.

Svinndal: Loven ble trolig forberedt av Per von Hirsch og Ivar Elstad i Finansdepartementet på rekordtid, faktisk over natten.

R.: Man traff i realiteten forholdsregler for noe som skjedde før loven trådte i kraft.

Skarpnes: Inndragningen startet altså, ved tyskerne, før loven trådte i kraft.

R.: Forholdene i Trondheim var spesielle. Egentlig hadde vel ikke tyskerne engang tysk hjemmel. Man fulgte her SS' vanlige rutiner fra andre land som ble okkupert. Loven av 26.10.42 forhindret i realiteten derfor tyske beslag slik de ble gjort i f.eks. Holland og Belgia.

Ø.: Loven medførte at midlene kom inn under norsk forvaltning.

Svinndal: Likvidasjonsstyret hadde som en del av sin tittel "jødiske formuer". Likvidasjonsstyret fikk imidlertid høsten 1943 også ansvar for flyktningebeslagene. Det ble dermed ca. tre ganger flere beslag. Jeg ba innstendig om at vi måtte få slippe dette. Riksrevisjonen var stadig tilstede i Likvidasjonsstyrets lokaler. Ved revisjonen uttalte

Riksrevisjonen at Innenriksdepartementets tidligere regnskaper for flyktningeboene ikke lot seg revidere. Derimot hadde Riksrevisjonen ingen innvendinger mot Likvidasjonsstyrets regnskaper for jødeboene.

Skarpnes: Når begynte du i Likvidasjonsstyret?

Svinndal: Jeg var med fra den absolutte starten.

Bakgrunnen for dette var at jeg hadde sagt ja til å være tilsynsmann for syv jødiske herreekviperingsforretninger der eierne var arrestert/flyktet. Noen dager senere kom loven, og jeg ble da automatisk satt inn i styret. Første møte ble innkalt av høyesterettsadvokat Reichborn-Kjenneruud i justisbygningen. Det var stenograf tilstede, og Reichborn-Kjennerud dikterte under møtet 3-4 forskrifter.

Skarpnes: Ble beslutning om inndragning fattet *etter* at beslagene ble gjort?

Svinndal: Det vet jeg ikke, men loven ble forberedt og vedtatt på rekordtid. Bakgrunnen var den uheldige situasjonen i Trondheim. Vi hadde flere møter med von Hirsch og Elstad i Finansdepartementet for å avklare en del spørsmål. Alle myndigheter i Oslo var orientert om situasjonen i Trondheim og ville unngå at det samme skjedde i Oslo og ellers østpå.

Skarpnes: Hvorfor inneholdt loven ingen ting om *hvorfor* man beslagla jødisk eiendom?

R.: Det var klart at alle eiendeler skulle leveres tilbake til jødene. Man ville derfor forhindre at tyskerne beslagla formuene, men man kunne bare ikke si dette rett ut av hensyn til tyskerne.

Svinndal: Det var mye man ikke kunne si rett ut av hensyn til tyskerne. Midlene ble forøvrig heller ikke betalt ut til tyskerne. Forutsetningen var at midlene skulle betales ut til jødene. Alle bo hadde et kontonummer, og det var for hvert bo en debet- og en kreditside. Likvidasjonsstyret jobbet dag og natt for å holde orden i boene. Finansminister Frederik Prytz ville at det skulle gjøres slik at man på best mulig måte kunne betale tilbake midlene. Rent praktisk hadde man ingen annen mulighet enn å realisere varebeholdninger og løsøre og gjøre det om i penger. Det var umulig å ta vare på tingene.

R.: Noen bo øket i verdi under beslagperioden. Prisene var ofte høye ved salg av løsøre også.

Svinndal: Prisene som man oppnådde på løsøreauksjoner under okkupasjonen medførte at boene tjente gode penger. Når det gjaldt Dressmagasinet, så ble min far under landssvikoppgjøret dømt til å betale en erstatning på kr. 800.000,-. Han anket denne dommen, og beløpet ble betydelig nedsatt. Han ble ikke dømt for å ha beriket seg på jødeboene. Hans advokat henvendte seg til Tilbakeføringskontoret. Ifølge en rapport derfra har Dressmagasinet og dermed boene fått fortjenesten fra den samlede vareformue. Min far søkte om og fikk lov til å legge på 20% avanse (det var strenge prisbestemmelser), som sammen med basisbeløpet ble overført til hvert enkelt bo. Man samlet med andre ord varebeholdningen fra flere herreekviperingsfirmaer i Dressmagasinet og realiserte verdiene ved salg derfra. Derved oppnådde man et større utbytte av det enkelte bo. Jeg vil fremheve at alle i

Dressmagasinet sto på for å få gode priser, og at det ble klippet i rasjoneringskortene ved salg. Krav fra tyskerne om forfordeling ble avvist. Det var ikke NS-folk i Dressmagasinet.

R.: En lignende ordning for damekonfeksjon ble gjennomført gjennom firmaet Chic.

Skarpnes: Var du (Svinndal) med i NS resten av krigen?

Svinndal: Ja.

Skarpnes: Var Likvidasjonsstyret et styre i egentlig forstand?

Svinndal: Det ble aldri avholdt styremøter. Reichborn-Kjennerud var Likvidasjonsstyrets leder. Erik Berge og jeg var også medlemmer, men vi fungerte i praksis som funksjonærer. Likvidasjonsstyret var først plassert i Gardeveien 2 C i en jødisk leilighet. Det var da tilsammen 7-8 funksjonærer ansatt. Likvidasjonsstyret flyttet senere til et tidligere banklokale i Lille Grensen.

Skarpnes: Gikk Likvidasjonsstyret inn i det enkelte bo?

Svinndal: Nei, man gikk ikke inn i det enkelte bo.

Beslagsdokumentene ble oversendt fra Statspolitiet eller lensmenn. Dette medførte ofte en kaotisk situasjon, da det kom inn dokumenter fra alle kanter, både beslagsdokumenter og henvendelser fra alle som ellers hadde noe med boet å gjøre. Det var på denne tid generell bolignød, og alt som var av ledige leiligheter ble stilt til rådighet for Oppgjørskontoret, som var et kommunalt organ.

Skarpnes: Hvem ble i hovedsak oppnevnt som bobestyrere?

Svinndal: Det ble fortrinnsvis oppnevnt advokater der dette var mulig.

Skarpnes: Benyttet man seg av NS-medlemmer eller sympatisører?

Svinndal: Reichborn-Kjennerud kjente svært mange jurister, og han valgte ut de advokater som ble brukt. De fleste var vel medlemmer av NS, men det var ingen forutsetning.

Skarpnes: Var det vanlig med bobestyrer i alle bo?

Svinndal: Ja, det var vanlig.

Skarpnes: Hvem ble oppnevnt som medlemmer av utvalgene av registreringsmenn og registreringsnemnder?

Svinndal: Man hadde først et registreringsteam bestående av Almer Haug og Rolf Rasmussen. Bare Almer Haug var medlem av NS. De var ansatt ved Likvidasjonsstyrets kontor. Jeg vil betegne dem som pålitelige. På landet var det bobestyrerne som bestemte hvem som skulle være medlemmer. Det fulgte forøvrig som regel nøkler med selve beslagsdokumentene.

Skarpnes: Hva var/er din vurdering av kvaliteten på registreringsarbeidet?

Svinndal: Det var ikke mulig å gjøre registreringen noe bedre. Registreringsfolkene var meget flinke. Det var sjelden mer enn pluss-minus 10% mellom registrert verdi og det man fikk ved auksjon. Etter at man også fikk inn flyktningeboene, ble det nødvendig med to registreringsavdelinger. En av de nye registreringsmennene forgrep seg på noen av verdiene. Han ble

straks avsatt og politianmeldt. Jeg mente da at det ble gjort et bra arbeid, og det mener jeg fortsatt. Jeg vil fremheve at registreringene måtte skje raskt. Det var et problem at mange leiligheter ble stående ubebodd iallfall en tid. Det var ikke bra i den sterke kulden.

Skarpnes: Var det regler om at visse ting/formuer ikke skulle registreres?

Svinndal: Nei.

Skarpnes: Men hvordan var det med gull- og sølvgjenstander?

Svinndal: Det lille man fant av dette, ble deponert i Chr. Bank og Kreditkasses depot. Han tror at Statspolitiet tok det som var på personen, men derimot ikke at Statspolitiet hadde tid til å gå inn i leilighetene.

Sparknes: Helweg ved Tilbakeføringskontoret ble spurt om registreringenes forsvarslighetsgrad, og han fremhevet at gull- og sølvgjenstander ble omsmeltet, solgt og stjålet.

Svinndal: Jeg synes dette er merkelig. Jeg kan ikke huske at sølv ble sendt til omsmeltning. Det de hadde, ble deponert i Chr. Bank og Kreditkasses depot. Tyskerne hadde nok forsynt seg av disse gjenstandene. Vi så på tyskerne som våre fiender, og det gjaldt å holde dem utenfor.

Skarpnes: Har du noen oppfatning av verdien av det som ble holdt utenfor registrering?

Svinndal: Jeg har ingen formening om det som skjedde før Likvidasjonsstyret kom inn i bildet. Jeg husker imidlertid en episode som gjelder eieren av Grand Konfeksjon, Feldmann. Han

hadde ansatt to ekspeditører. Jeg hadde tilsyn med
forretningen før Likvidasjonsstyret ble opprettet. Den ene
ekspeditøren fortalte at Feldmann dagen før hadde reist og
tatt med seg gull, smykker og andre lette verdier fra sin
safe. Dette var verdier han hadde med seg da han ble drept av
grenseløser.

Skarpnes: Vet du hvor mange beslutninger om inndragning
av jøders formuer som ble truffet?

Svinndal: Det vet jeg ikke, men beslutningene ble tatt
inn i Norsk Kunngjørelsestidende. Likvidasjonsstyret fikk
preklusjonsbeslutningene.

Skarpnes: Kan man spore tilbake til beslutningene/navnene
gjennom Likvidasjonsstyret?

Svinndal: Jeg har ikke før sett de fremlagte listene (som
Skarpnes viste ham) over de beslutninger som ble fattet.
Beslutningene er der datert etter at Likvidasjonsstyret hadde
gått i gang med oppnevning av bobestyrere, idet det allerede
forelå en del beslagdokumenter. Likvidasjonsstyret for
inndratte jødiske formuer hadde forøvrig to møter med
sentraladministrasjonen om at Likvidasjonsstyrets utgifter
skulle dekkes av en konto i Norges Bank. Men så kom
flyktningeboene inn i bildet, og det ble derfor ikke noe av
dette. Meningen var å sende jødene oppgjør for de verdier som
ble beslaglagt, men på møter som ble holdt om dette, fant man
ingen måte å gjøre det på.

R.: Man trodde hele tiden at jødene nå skulle få en egen
stat. Sannheten fikk vi først vite etter krigen. Jeg hadde

selv under krigen et opphold i Polen og fikk der se jødeghettoen i Lodz. Jeg reagerte sterkt på det jeg så. Etter tilbakekomsten til Norge ble jeg oppkalt til Gestapo. Man ville vite hva jeg mente om forholdene i Tyskland. Under forhøret uttalte jeg meg sterkt kritisk bl.a. om ghettoen i Lodz. Noen dager senere ble jeg innkalt til en høytstående SD-offiser. Han forklarte at jødene nå skulle få en egen stat i det relativt folketomme Sørøst-Polen og deler av Vest-Ukraina. Staten var til og med tegnet inn på et kart som hang på veggen i mannens kontor. Jeg tror at vedkommende som forklarte meg dette, selv trodde på det. Jeg vil fremheve at det er viktig å være oppmerksom på at dette var den forestillingen som medlemmene av NS hadde under krigen m.h.t. deportasjonen av jødene.

Svinndal: Dette kan jeg bekrefte.

Skarpnes: Vet man hvor mye som i samlet verdi ble inndratt fra jødene?

Svinndal: Jeg kjenner ikke den nøyaktige verdi av det som ble beslaglagt. Bokholderiet ble ført av Torsen og Torp. Det var revisor Andorf Lindal i Likvidasjonsstyret som la opp selve bokholderiet. Han fungerte som en slags kontorsjef.

Skarpnes: Er forretningsboene også registrert på navn?

Svinndal: Ja. Utbyttet av forretningsboene ble godskrevet de enkelte eiere. Verdiene av forretningsboene skal fremgå av regnskapene. All herrekonfeksjon i Oslo ble overført til Dressmagasinet. Varene ble overført til Dressmagasinet sammen med en liste over varene. Denne ble nøye gjennomgått og

kontrollert mot listen over den registrerte varebeholdning.
Bakgrunnen for at man samlet varebeholdningene på én plass, var at man ønsket å redusere fellesomkostningene. Det var varebeholdninger helt nede i tusen kroner. Mye var ukurant og dårlig.

Svinndal viser til en artikkel i Dagens Næringsliv der det hevdes at en forretning i Tønsberg (Kjølner) skal ha beriket seg ved å kjøpe opp restbeholdningen for kr. 6.000,- mens regnskapsverdien var kr. 44.000,-. Men det var solgt av varebeholdningen i to måneder, og derfor er det naturlig at restverdien bare var på kr. 6.000,-. Svinndal mener at forretningen ikke beriket seg, da restbeholdningen hadde relativt liten verdi fordi det mest kurante på det tidspunkt var solgt.

Svinndal: Varebeholdningene ble solgt ut på vanlig måte. Det ble ikke foretatt nye innkjøp. Mange forbedringer ble imidlertid gjort ved at ukurante varer ble sydd om til salgbare størrelser. Revisor Østbye i Erstatningsdirektoratet hadde intet å bemerke til regnskapsførselen vedr. det arbeid som ble gjort ved avviklingen av Dressmagasinet.

R.: Svinndals far fikk tilbud om å overta varer for kr. 20.000,- fra jødeboene. Han avslo imidlertid tilbudet.

Svinndal: Forsyningsdepartementet ønsket under krigen å opprette depoter rundt i landet for de torpederte sjøfolk og andre krigsrammede som mistet sine eiendeler under krigen, og Svinndal A/S ble et av disse depoter.

Svinndal: Alt overskudd fra Dressmagasinet ble fordelt på

boene, på samme måte som alt annet privat.

Skarpnes: Avløste lov av 26.10.42 noen tidligere

lovregler?

Svinndal: Det kan jeg ikke tenke meg.

Skarpnes: Ble inndragning for andre enn jøder utført på andre måter?

Svinndal: Det er viktig å være klar over at flyktningeboene var en helt annen type saker. Dette var som regel personer som etter en viss planlegning forlot landet. Ofte var det meste av verdiene derfor gjemt vekk. I mange av disse sakene var det dessuten gjenværende ektefeller og barn. Tvangsfullbyrdelseslovens unntaksrett ble alltid gjort gjeldende for disse. Når det gjaldt blandingsekteskap (arisk ektefelle), ble boene unntatt fra beslag. Såvidt han vet hadde man bare en eneste inndragning overfor disse. En del av jødene som var på Berg under okkupasjonen, falt inn under denne kategori.

Skarpnes: Avløste lov om frakjening av norsk statsborgerrett av 20.05.43, med forskrift av 03.07.43, lov om inndragning av formue som tilhører jøder av 26.10.42, med forskrift av 20.11.42?

Svinndal: Lov av 26.10.42 gjaldt kun for jøder. Lov av 20.05.43 gjaldt norske flyktninger, og den opphevet derfor ikke lov av 26.10.42, som gjaldt resten av krigen.

Flyktningeboene var i hovedsak "nullboer" siden de fleste fikk

sine eiendeler satt bort før de flyktet. Ifølge statistikk var det kun 3 % av norske flyktninger som var nødt til å flykte.

Bruland: Lov av 26.10.42 fikk en endring i 1944.

Skarpnes: Helweg ved Tilbakeføringskontoret har uttalt at "meget er blitt borte på uregelmessig vis". Dette har han uttalt i et svar til din forsvarer.

Svinndal: Dersom det har vært gjort mangelfulle registreringer, er det beklagelig. Det står imidlertid i strid med de foreliggende revisorrapporter.

Skarpnes: Hvorfor satte man i gang jødeutryddelsene? Var det Wannseekonferansen som satte det hele i gang?

R.: Dette var fullstendig ukjent for NS-folk. Jeg var selv en slags "utenriksminister" i ungdomsfylkingen og venn av Reichsjugendführer Artur Axmann. Han har senere fortalt meg at han i fangenskap satt sammen med en som var deltaker på Wannseekonferansen. Denne personen hevdet at utryddelsen av jøder ikke ble besluttet under konferansen, og at den uttalte meningen på konferansen var at man skulle deportere jødene og plassere dem i en egen stat. Jeg mener at det derfor trolig ikke er riktig at utryddelsen ble besluttet på Wannseekonferansen.

Skarpnes viste til Leo Eitingers bok "Mennesker blant mennesker".

R.: Jeg vil fremheve at jeg bare har avsky til overs for drapene på jøder. Vi i Norge hadde ikke peiling på hva antisemittisme egentlig var. I hele Mellom-Europa og også i Øst-Europa er antisemittismen helt fanatisk. Det er viktig å

forstå at det som skjedde i Norge, kun var en bivirkning og avspeiling av det som skjedde ellers i Europa.

Skarpmes: Finnes det i det hele tatt noen beslutning om å drepe jødene?

Svinndal: NS fikk vite at jødene skulle samles i det sydlige Polen i en ny stat. Noe annet visste vi overhodet ikke noe om. Jeg fikk først rede på jødeutryddelsene da jeg satt arrestert etter krigen. Jeg leste da om det i Dagbladet, der overskriften var: "Bare syv vender tilbake".

Ø.: Jødene oppfattet situasjonen på samme måte som NS-folk.

R.: Noe av bakgrunnen for forfølgelsene er at jødene alltid har nektet å la seg assimilere. Kirken, herunder også Martin Luther, har vært med på å forsterke antisemittismen. Jødene var "Kristi mordere". Før og under okkupasjonen snakket vi ofte om jødekapitalismen og jødebolsjevismen, men man oppfattet ikke jøder som noe norsk problem.

Svinndal: Ingen norske jøder ville ha blitt arrestert dersom ikke Tyskland hadde bestemt dette. Statspolitiet var underlagt okkupasjonsmakten, noe som også følger av folkeretten.

Ø.: Politiet hadde etter folkeretten plikt til å bistå okkupasjonsmakten. Den kjente Eilifsensaken viste at politifolk risikerte å bli skutt og drept dersom man ikke fulgte ordrene.

R.: Det var under krigen noen hirdfolk som malte slagord på jødiske forretninger. Disse hirdfolkene ble øyeblikkelig

innkalt til Quisling og irettesatt med at "vi kjemper ikke mot enkeltmennesker". Halldis Neegaard Østbye var antagelig den i NS som hadde de sterkeste antisemittiske holdningene. Hun ble dypt forferdet da hun hørte om arrestasjonen og deportasjonen av jødene. Quisling visste heller ikke om deportasjonen før den skjedde.

Svinndal: Quisling brukte ofte sterke ord for å vise tyskerne makt, men i praksis var han mer lemfeldig.

R.: Finansminister Prytz sto for en anti-antisemittisme og var fast bestemt på at formuene skulle tilbakeføres til jødene. NS ønsket med andre ord at de jødiske formuer skulle betales tilbake til jødene senere.

Svinndal: Likvidasjonsstyret tok vare på 8-9 millioner kroner som tilhørte jødene. Disse pengene og de enkelte jøders kontooppgaver ble overført intakt til Tilbakeføringskontoret i 1945.

Ø.: Pengene var innsatt i bank, mens verdigjenstander var deponert i Kreditkassen.

Svinndal: Men det nevnte beløpet var belastet med Likvidasjonsstyrets utgifter, dvs. omkostningene som var forbundet såvel med jøde- som flyktningeboene, hvorav flyktningeboene utgjorde en vesentlig del.

R.: Jeg tror man kan si at Wannseekonferansen besluttet deportasjonen, men ikke drapene på jødene.

Bruland: Etter operasjon Barbarossa kom SS-grupper etter okkupantene og drepte alle jøder.

R.: Mye tyder på at Gauleiter Koch sto bak

jødeforfølgelsene i øst.

Skarpnes: Mye tyder således på at ingen vet når og hvor beslutningen om utryddelse av jødene ble fattet.

Bruland: Det er en anerkjent teori at dette var en gradvis beslutning. Det bare utviklet seg videre. Tilslutt fulgte utryddelsen.

Svinndal: Mye kan tyde på at tilbaketog fra øst medvirket til det som skjedde.

R.: Problemet i Tyskland var at Himmler samtidig var sjef for politiet og det meget jødefiendtlige Allgemeine SS, en politisk organisasjon som ikke må forveksles med Waffen SS. Forøvrig ville R. tilføye at skriftlige kilder ikke uten videre er pålitelige. Det var en masse ting man ikke kunne si og langt mindre skrive.

Skarpnes takket tilslutt for samtalen.

Gjennomlest og godkjent.

Sted, dato:.....

Underskrift:.....